This paper studies the novel of famous modern Italian writer using the approach worked out by so-called «Memory studies». The use of commemoration in fiction is touched upon as well. The article presents the analyses of the novel «Foucault's Pendulum» by famous Italian writer U. Eco. The novel was chosen because of the strong and clear usage of the Past as the background of the Present that allows treating the novel as a kind of «memory place». The work presented can be used as a basis for further analyses of fiction works as a type of commemoration.

It's known that one of the most important types of commemoration is the usage of the dates; the choice of the dates can influence much on the perception of the work. So, U Eco makes emphases on the several events of the XX century: the World War II, and the event in the West Europe in1970-s (antigovernmental demonstration and terroristic acts performed by radical young people mostly in France and Italy).

It should be underlined the opposition used by the author in the text doesn't influence the plot it is used just as a background for the story. The opposition of the Past and Present in some way explains something happening in the text, but it does not direct it.

The main characters, three middle-aged editors of a famous Italian magazine while studying some archival documents, come through the information on a secret sect of The Templar Nights. They start searching for extra data on the sect and find out the Worldwide Conspiracy. The Conspiracy seems real as it is illustrated by true events experienced by the three main characters.

While telling the readers the main story the author presents the memories of his characters. One of them remembers his childhood in a small mountain village during the World War II. He touches upon the life of the inhabitants when the village is occupied by the German Fascists. The life of children is mentioned mostly.

The memories of another member deal with the event taken place in the end of 60-s of the XX century. He remembers the strikes provoked and organized by students in many West European counties. It should be mentioned that U. Eco describes the characters' felling and ideas about what was going on, no real fact are mentioned.

While analyzing the work we have come to the conclusion that the commemorative effect is reached through the presentation the characters' emotions and thoughts though their dialogues and the monologues of the main characters.

Keywords: «*Memory studies», «places of memory», fiction, commemoration, plot.*

УДК 821.161.2:929(043.3)

Л. В. Романенко

«У ВИРІ ІСТОРІЇ»: ОБРАЗ УСТИМА КАРМАЛЮКА У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ Б. СУШИНСЬКОГО «КАРМЕЛЮК: ГНІВ І ГОРДІСТЬ УКРАЇНИ»)

Пропонована стаття досліджує особливості трактування життя і діяльності Устима Кармалюка у творі сучасного українського письменника, журналіста та літературознавця Богдана Сушинського «Кармелюк: гнів і гордість України». Метою роботи є розкриття особливостей художнього бачення подій першої половини XIX століття та ролі Устима Кармалюка в утвердженні української державності, визначенні прагнень і уявлень про майбутнє нації, а також аналіз особливостей відтворення цього персонажа в художньому тексті й історичних джерелах.

Ключові слова: *кармалюкіана, повість-есе, пригодницький твір, поетика, художній текст, образ, традиція, сучасна література, фольклор, історіографія.*

Сучасна українська література характеризується своїм тематичним та жанровим розмаїттям. Здобувши широкі можливості для співпраці і взаємообміну на міжлітературному, міжнаціональному рівні, вона – надзвичайно строката і може задовільнити найвибагливіші читацькі смаки. Проте традиційно найпопулярнішою та найцікавішою залишається історична тематика.

Актуальність. На разі осмислення історії українського народу продовжує бути одним із найактуальніших питань. Воно забезпечує не тільки пізнавальну і розважальну мету, а й стає одним із найнеобхідніших чинників для виховання патріотизму, розуміння того тернистого шляху, який пройшла Україна до своєї незалежності, враховуючи і перемоги, і прорахунки, і жахливі криваві помилки.

Сучасне літературознавство дедалі активніше долає кон'юнктурні підходи до фахового осмислення широко представленої у письменстві історичної тематики. Із огляду на це сьогочасним убачається дослідження творів словесності про національного героя України, ватажка месницьких загонів XIX століття – подільського «розбійника»Устима Кармалюка.

Метою роботи є розкриття особливостей художнього бачення подій першої половини XIX століття та ролі Устима Кармалюка в утвердженні української державності, визначенні прагнень і уявлень про майбутнє нації, а також аналіз особливостей відтворення цього персонажа в художньому тексті й історичних джерелах. Найважливішим **завданням**, яке стоїть перед нами, є простеження особливостей трактування образу У. Кармалюка в літературних текстах Б. Сушинським, які уже увійшли до класичної спадщини, а також аналіз історіографічного матеріалу про українського «Робіна Гуда», і його інтерпретація атором повісті-есе.

Багата фольклорна спадщина і низка художніх творів дали нам зрозуміти основні тенденції в інтерпретації історичної постаті. Переважна більшість літераторів спиралася саме на фольклорні джерела, що у XIX столітті було єдиним можливим способом отримання інформації для створення образу легендарного героя, проте сучасні українські автори (Лагунов І., Сітько Г.) не уникнули цієї спокуси, не зважаючи на доступність архівних матеріалів. Це можна пояснити бажанням митців слова створити образ ідеального легендарного героя.

Окрім того, літературні твори про Кармалюка ще не розглядалися під кутом зору втілення концепцій героїчних і трагічних відтинків нашої історії, визначення співмірності історичних і художніх конфліктів, з'ясування поетикальної специфіки творення характеру видатної історичної особи. Богдан Сушинський не ставив перед собою мету визначити художній рівень творів українських авторів, він написав своєрідний твір-аналіз історичних джерел, детально аналізуючи, порівнюючи факти і викриваючи кричущі невідповідності, зокрема, в архівних зведеннях, протоколах допитів, і відомих творів (Марка Вовчка, М. Старицького, А. Малишка та ін.).

У розвідках Л. Барабан, Л. Мельник, М. Сиротюка, В. Сокола, В. Тищенка, І. Цуркана, І. Чернової, інших дослідників переважно ми бачимо аналіз окремих аспектів порушеної проблеми, проте Б. Сушинський спробував зробити комплексне дослідження. У чому його підтримав іще один сучасний дослідник – Володимир Шевченко, написавши розвідку «Ой, Кармелюче, по світу ходиш…: роздуми над дослідженнями про Устима Кармалюка – давніми і недавніми». Відтак сьогочасним вважаємо аналіз художнього матеріалу про Кармалюка і крізь виміри ідеї

націєтворення як домінантної, залучення його до ширшого ідейного простору задля декодування історичної та художньої правди про українську націю.

Ми звикли аналізувати художні твори, визначаючи рівень історичної правди та вигадки. Проте Богдан Сушинський здійснив ґрунтовне дослідження саме історичних фактів (протоколів допитів у справі Кармалюка, звітів тощо), звернувши увагу на такі аспекти, які раніше або не викликали ніяких запитань, або загалом залишилися поза увагою. Зокрема, автор піднімає питання про справжнє прізвище подільського месника. Якщо стосовно імені уже не виникало ніяких сумнівів, що Устима можна було звати Устияном, Августияном, Сеастияном та ін., то дискусія з приводу прізвища ніби уже давно була розв'язана (суперечка точилася навколо однієї літери – Кармалюк чи Кармелюк). У багатьох літературних творах XIX століття (починаючи із Марка Вовчка) згадувалося прізвище Карм**е**люк, проте автори у наступному столітті наполягали на Карм**а**люк, як на правильному, аргументуючи достовірною інформацією із архівних документів. Б. Сушинський же неодноразово натякає на те, що справжнім має бути взагалі – Карман (а в селі потім до нього додали іще суфікс -юк). Однак багато хто не погоджується із тим, що легендарний народний месник має прізвище із значенням «кишеньковий злодій» і спростовує цю версію. Автор з цього приводу посилається на розвідку А. Хвилі і зауважує: «Це йому вдалося віднайти в архіві метричні книги Свято-Покровської церкви села Головчинців Літинського повіту (тепер відомого як Кармалюкове Жмеринського району на Вінниччині)… у цих книгах, одна з яких уміщує дані за 1781 – 1799, а друга – за 1798 – 1821 роки, дослідник натрапив на дев'ять записів, які так чи інакше стосувалися Устима та його батьків. І в усіх цих записах… – «Карманюк» [3, с.135]. Як зауважує автор, у переважній більшості судових документів зустрічається саме прізвище «Карманюк», що на Поділлі означає, чи принаймні означало, «кишеньковий злодій», або в російській інтерпретації – «карманщик». Таке написання прізвища викликає природний спротив: «Може, це навмисне нашого народного героя було названо так, аби підкреслити, що він був звичайнісіньким грабіжником?!» [3, с. 133–134]. І зрештою, використання варіанта «Кармалюк / Кармелюк», на думку Сушинського, стало літературною традицією, яку започаткувала Марко Вовчок.

Автор есе зробив глибокий аналіз політичної та соціальної ситуації в тогочасній Україні. Він не став переказувати біографію Кармалюка у хронологічній послідовності, а акцентував на досі не достатньо оприлюднених фактах (історія виникнення села, в якому народився і виріс Кармалюк, його' втечі із сибірської каторги, перебування у Бессарабії тощо).

Досвід поневолення українського народу чужоземцями мав давні традиції. Повне покріпачення та полонізація українців, скажімо, поступово стали підґрунтям державної політики Польщі. Відповідь на питання про причини невдоволення українців «дипломатією» Речі Посполитої дав уже В. Антонович: «Польща признавала тільки два стани людей: стан шляхетський, що мав за собою всі права, і стан простого народу, що жодних прав не мав, стан кріпацький» [1, с. 66–67]. Можна сказати, що ця думка загалом вичерпно характеризує соціально-політичну ситуацію періоду, коли активно діяли й визвольні загони Устима Кармалюка.

Доба Миколи І була часом тяжкої реакції. На теренах імперії діяв слухняний централізований адміністративний апарат, очолюваний абсолютним монархом. Найменший вияв незалежної думки жорстоко карався.

На Правобережній Україні після польського повстання інтенсивно ширилося землеволодіння московського дворянства, якому надавалися конфісковані в поляків маєтки. На Лівобережжі кількість російських поміщиків була меншою, але уряд сприяв просуненню московських дідичів і туди. Кількість державних селян різних категорій

значно зменшилася. Павло І роздав поміщикам Лівобережної України 150 000 посполитих, а 1796 року запровадив кріпосництво і на Південній Україні. Відтоді становище поміщицьких селян значно погіршилося. Те, що в XVIII столітті (після 1783 року) з юридичного погляду було прикріпленням селянина до землі, з якої він не міг відійти, у XIX ст. обернулося на цілковите рабство. Хлібороб-українець утратив свої права, ніби перестав існувати для уряду, перетворившись на «інвентар», власність дідича, який міг робити з ним усе, що хотів: переводити на інше місце, продати з землею чи без землі, з родиною чи окремо, обміняти «за продерзості», заслати до Сибіру.

Про справді безпросвітне життя селян Правобережної України в цей період свідчать численні скарги кріпаків до центральних і місцевих урядових установ. Так, у позові селян Бузової Київського повіту, з яким вони звернулися в лютому 1831 року до губернатора, йдеться про жорстокі утиски і нестерпну панщину, встановлену поміщицею Цивінською. Вона поставила над селянами свого прикажчика, довівши їх до страшних злиднів, відчаю. Панський поплічник, як писали кріпаки, нещадно катував їх, щоденно виганяв усіх на панщину. Голодні люди не мали сили для роботи і просили поміщицю, щоб вона наказала годувати їх. Але Цивінська не лише не дала такого розпорядження, а ще й відібрала у селян орні землі та сінокоси [2, с. 9].

На Правобережній Україні жорстокий кріпосницький гніт доповнювався ще й національним уярмленням з боку польських поміщиків. Вони не лише вважали українців «бидлом», здатним до тяжкої фізичної праці, але й всіляко переслідували їхню культуру, мову, зневажали побутові звичаї, примусово полонізували їх. Кращим було становище селян, які йшли «на оброк», тобто діставали право сплачувати дідичеві певну суму грошима й мешкати, де забажають. «Оброчні» селяни працювали по містах ремісниками, обслугою в готелях, візниками, служниками і т.п. Чимало з них цілком поривали з селом, власним господарством, але частина все ж залишала свої родини на насиджених місцях.

Збільшення армії й постійні війни потребували рекрутів. За законом, останніх набирали спеціальні комісії на «жерби», по розкладці на село – залежно від кількості селян. Але пани мали право віддавати в солдати будь-кого зі своїх кріпаків. Віддання в рекрути стало однією з найтяжчих повинностей для селянина, бо служба в армії тривала двадцять п’ять років, і мало хто міг витримати це. А коли рекрут і повертався додому, то здебільшого інвалідом.

Віддання Устима Кармалюка у рекрути описане у багатьох фольклорних і літературних творах. Проте всюди передумовою була романтична історія, пов’язана із панією Пігловською. Б. Сушинський також звернув увагу на цей факт із життя Кармалюка: «А почалося ж усе нібито з пригоди, котра сталася якоїсь літньої днини на околиці села. Коні, запряжені в бричку, з якої аристократка полюбляла милуватися навколишніми краєвидами, раптом з якогось дива схарапудилися і понесли її до поблизького урвища. Та вже тоді, як здавалося, що в Розалії не залишилося жодного шансу вціліти під час цієї катастрофи, звідкись виникнув кремезний парубок, кинувся навперейми конем і на всьому скаку зумів зупинити їх.

Щоправда, творець іншого варіанта цієї пригоди, мабуть, засумнівавшись, що така високорідна аристократка, з родини магнатів Раціборських, подорожувала без дворового їздового, переіначив цю історію, доводячи, що насправді Розалія перебувала тоді не в бричці, а в сідлі; проте суті сюжетної зав’язки це не змінює. Так чи інакше, а звідкись виринув він, міцний, відважний лицар, який кинувся під ноги коневі і врятував її, майбутню даму свого серця…» [3, с. 51]. Після цієї історії пані Розалія накинула оком на молодого привабливого кріпака, проте він не розділяв її симпатії. Кінець цієї

іторії був сумний для Кармалюка. Образившись на кріпака, пані вмовила свого чоловіка віддати його в рекрути, але причини повинні були бути поважними, жодної з яких Сушинський не зміг запропонувати. На противагу йому ще один сучасний український дослідник В. Шевченко зазначив: «Щоб уникнути служби у війську, Кармалюк вибиває собі зуби – два передніх нижніх, час від часу зумисне травмує себе. Проте це не допомагає. А невзабарі й нагода віднайшлася: з каплички десь запропастився віск, і в крадіжці (не виключено, що все було підлаштовано навіть спеціально!) вже звинувачують якраз його, непокірливого Устима…».

За іншою версією віддання Кармалюка у рекрути пов'язане з крадіжкою срібла. «В опублікованих С. Максимовим на початку 70-х рр. XIX ст. дослідженнях ідеться про те, що взяли Кармалюка до панського двору ще підлітком. Там він залишався й після свого одруження, мабуть, років зо п'ять, і служив буфетником. В його обов'язки входило наглядати за посудом і сріблом. Та от срібло те украв хтось, а підозра впала на нього. Пан усе допитувався і бив його чи не щодня. Кармалюк не стерпів цього і вдарився «в біга»…» [4, с. 25, 26–27].

Не мала пані Пігловська ще повної влади у маєтку в 1812 році, тому і намовляла чоловіка, а після його смерті у 1816 році стала спадкоємицею усіх немалих статків. Проте для Кармалюка це уже не мало принципового значення, зрештою він мріяв тільки про одне – помститися їй, і під час чергового арешту промовляв: «Завзялась вона, і віддала мене від жінки та дітей у солдати, і я на неї заповзявся…» [3, с.52].

Не підкорившись волі пані, і не ставши її коханцем, Кармелюк прирік себе на поневіряння і страждання. Проте таке ставлення до неї не говорить про відразу Кармеля до жінок. Крім двох законних дружин (Євдокії та Марії) він мав численних коханок, про що неодноразово говорилося у звітах, і деякі з них притягувалися до відповідальності у справі «подільського розбійника». Найгучнішою була справа з участю Олени (Оляни) Процькової, у хаті якої і було вбито Устима Кармалюка.

Тільки на початку жовтня 1835 року Галузинецька комісія через своїх таємних агентів довідалася, що Кармалюк буває в селі Коричинцях Шляхових. Тут жив його побратим – селянин Прокіп Процків. Як дізналися з розповідей селян, саме тепер він із дружиною Оляною перебував в ув'язненні. Коли 8 жовтня з в'язниці повернулася Оляна, Кармалюк, не знаючи, що жінка стала на шлях зради, відвідав її і, більше того, розповів про підготовку нападу на двори поміщиків Кузьминського і Волянського. Зрадниця повідомила про це поміщикові Волянському. Біля хати і в хаті Процкової поміщики влаштували засідку, маючи на меті зловити або вбити Кармалюка. У ніч проти 10 жовтня 1835 року народний герой, людина, яку боялися на Поділлі всі багатії, і яка з-поміж простого люду стала легендою – трагічно загинув.

В легендах саме імя Олени згадується часто, проте інші жінки називаються принагідно. Богдан Сушинський розповідає про тих жінок, що проходили у справі Кармалюка, і які повинні були бути задіяні в авантюрному плані. Щоб врятувати власне життя, вони повинні були стати приманкою для ватажка: «Востаннє ми зустрічаємося з цими двома персонажами невдалого авантюрного роману на сторінках «Таблиці підсудних у справі Кармалюка, з відомостями про те, в чому звинувачують та до якої кари вони, згідно з рішеннями Сенату, засуджені». Так, зокрема, зазначається, що: «Селянка Ганна Зелінська, тридцяти років, звинувачується у знанні про розбої і в зв'язках із розбійниками. Останньою інстанцією…засуджена до десяти ударів батогом та до заслання в Сибір на каторжну роботу». Що ж до Марії Рекрутки (Остапнюкової), то тут вирок був м'якішим. Останньою інстанцією її засуджено до п'яти ударів батогом та до заслання в Сибір на поселення.

Тоді ж судили ще одну рекрутку (тобто дружину солдата, який перебував на військовій службі), коханку Устима, 28-літню Марію Луцкову. Висунене проти неї

звинувачення так і сформульовано: звинувачується «в блудному житті зі злочинцем Карманюком»…

Проходила «у справі Кармелюка» й блудниця-рекрутка Параска Дмитрієва, яка зізналася в «блудодєянії» з Карманюком та іншими повстанцями…» [3, с. 112–113].

Аналіз літературної кармалюкіани спирається на положення, найбільш поширене серед дослідників. Його центром є теза про співвідношення історичного факту з художнім вимислом і художнім домислом. Відповідно до цього твори поділяються на художньо-історичні, художньо-документальні та історико-художні. Твори про Кармалюка органічно поєднують у собі ознаки всіх трьох груп.

Отож, висвітлення повстансько-визвольної діяльності Кармалюка в польській, російській і частково українській історіографіях, із зрозумілих причин, мало тенденційний характер – «вибілювалася» політика загарбників України. Спроби вітчизняних істориків об'єктивно простежити найпосутніші детермінанти руху часто зустрічали відчутний опір шовіністичних ідеологій.

Офіційна історіографія тривалий час замовчувала справжню історію народу, підганяючи її до потреб «загребущих сусідів», які здійснювали антидержавну політику щодо України. Огляд історіографічних джерел про національно-визвольну боротьбу під проводом Устима Кармалюка дозволяє виокремити три точки зору в її трактуванні: польську, російську й українську. Українські історики (М. Грушевський, Є. Черкаський, І. Єрофеїв, І. Гуржій та інші) відстоювали народний погляд на діяльність ватажка, тому їхні спостереження розходяться з трактуванням польської та російської історіографій, де висвітлення подій мало тенденційний характер, бо виправдовувало політику загарбників.

Представник польської історичної науки XIX століття Й. Ролле в своєму белетристичному нарисі описав Устима Кармалюка з погляду польської шляхти, показавши його кримінальним злочинцем, ватажком зграї грабіжників, цілком спотворивши діяльність народного героя. Саме у його розвідці ми знаходимо оповіді про жахливі знущання Кармалюка над заможними селянами, яких він не тільки грабував, а ще й калічив: «Інша річ – напад на хутір сільського багатія з того ж села Дубового Івана Сала, що стався 30 березня 1813 року. В даному випадку бунтівники не лише пограбували господаря, але й, після жорстоких катувань, живцем, – обливши горілкою та насипавши жарин у халяви чобіт, – спалили його прямо в хаті.

…Так, згоден, навіть сам цей факт жорстокої розправи над заможним селянином Іваном Салом здатен не лише викликати відразу до Кармалюка як народного героя, але й поставити під сумнів мету очолюваного ним повстання, методи його протесту, його боротьби. З одного боку, це так. І знайшлося чимало зарубіжних і вітчизняних дослідників, які тільки до такого висновку й доходять…». В своєму есе «Опришок (Кармелюк)», яке в 1879 році, польською мовою, побачило світ у збірнику оповідок та нарисів Й. Ролле «Легенди минулого», він так просто й оголосив: «Кармелюк – це лише дикий розбійник, злодій, бандит, втілення бурхливої сили, котра знущається над суспільним порядком» [3, с. 10–11]. Проте у своїй тенденційній роботі автор мусив віддати належне й історичній правді. Тоді постать Кармалюка постає перед читачем у її справді героїчному вигляді. Саме від Ролле довідуємося про безкорисливість отамана, його надзвичайне завзяття в боротьбі з панами, любов до України тощо. У російській, а згодом і совєтській історіографії діяльність Кармалюка пов'язувалася з декабристським рухом. Ізчаста українського героя порівнювали з Омеляном Пугачовим, який вважався «власть імущими» розбійником і бунтівником (С. Соловйов, І. Померанц). Радянські історики (Ф. Ястребов, С. Якимович, І. Гуржій, В. Голобуцький) змушені були свідомо замовчувати істинні мотиви визвольної діяльності Кармалюка, надаючи їй передовсім

антифеодального, соціального спрямування. Із відомих причин українські історики були обмежені в трактуванні перебігу минулих подій, повинні були оминати гострі кути в потлумаченні численних реалій (О. Бойко, О. Скиба та ін.).

Національне й економічне гноблення породжувало народний спротив, найпотужнішими виявами якого були козаччина, гайдамаччина, опришківство і, поза сумнівом, визвольницька діяльність Устима Кармалюка. Остання спрямовувалася проти польського панства, яке встановило свій лад в Україні. Та в діяльності легендарного отамана вбачаються не лише соціальні мотиви, а й прагнення звільнити народ від чужоземної влади, яка пригнічувала великий етнос.

Список використаної літератури

1. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні/ В. Антонович. – Київ, 1991. – 480 с.; Antonovych V. B. Pro kozatski chasy na Ukraini / V. Antonovych. – Kyiv, 1991. – 480 s.

2. Гуржій І. О. Устим Кармалюк: історико-біографічний нарис. До 125-річчя з дня смерті / І. О.Гуржій, О. С.Компан. – Київ : Рад. школа, 1960. – 80 с.; Hurzhii I. O. Ustym Karmaliuk : istoryko-biohrafichnyi narys. Do 125-richchia z dnia smerti / I. O. Hurzhii, O. S. Kompan. – Kyiv : Rad. shkola, 1960. – 80 s.

3. Сушинський Б. І. Кармелюк: гнів і гордість України : повість-есе / Б. І. Сушинський. – Одеса: Астропринт, 2014. – 160 с.; Sushynskyi B. I. Karmeliuk: hniv i hordist Ukrainy : povist-ese / B. I. Sushynskyi. – Odesa : Astroprynt, 2014. – 160 s.

4. Шевченко В. С. Ой, Кармелюче, по світу ходиш...: роздуми над дослідженнями про Устима Кармалюка – давніми і недавніми / В. Шевченко. – 2-ге вид. – Хмельницький: Цюпак А. А., 2013. – 277 с.; Shevchenko V. S. Oi, Karmeliuche, po svitu khodysh... : rozdumy nad doslidzhenniamy pro Ustyma Karmaliuka – davnimy i nedavnimy / V. Shevchenko. – 2-he vyd. – Khmelnytskyi : Tsiupak A. A. , 2013. – 277 s.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2015

L. V. Romanenko

«IN THE WHIRLPOOL OF HISTORY»: THE IMAGE OF USTYM KARMALYUK IN CONTEMPORARY UKRAINIAN STUDIES (ON THE MATERIAL OF B. SUSHINSKY'S WOK «KARMELYUK: THE RAGE AND THE PRIDE OF UKRAINE»)

The present article investigates the peculiarities of the interpretation of Ustym Karmaliuk's life and activity in the work of contemporary Ukrainian writer, journalist and literary critic Bogdan Sushinsky «Karmelyuk: the rage and pride of Ukraine». The aim of this work is to reveal the peculiarities of the artistic vision of the events of the first half of XIXth century and the role of Ustym Karmaliuk in the formation of Ukrainian state, the determination of aspirations and ideas about the future of the nation, as well as the analysis of the peculiarities of representation of this character in a literary text and historical sources.

Bogdan Sushinsky's long-lasting work on archival documents and museum notes about Podol avenger was realized in the novel-essay, published last year. This shows the unfading interest to Ustym Karmalyuk's personality, and also gives analytical unprejudiced evaluation of the already known printed texts of historical and literary content. Although Karmalyuk's (or Karmanyuk) biography has been known for decades, however, certain facts remained outside the field of view of writers.

This novel is valued as one of the most modern research of the respective historical period, of its realities and preconditions of occurrence of mass riots in the Ukrainian peasantry, at the head of one of which was the ordinary Ukrainian farmer.

Analysis of literary karmalyukiana is based on the position, most common among researchers. Its focal point is a statement about the relationship of historical fact with fiction and artistic conjecture. According to this, the works are divided into artistic and historical, artistic and documentary, historic and artistic. Works about Karmalyuk organically combine the features of all three groups.

Bogdan Sushinsky did not aim to determine the artistic level of the works of Ukrainian authors, he wrote a kind of essay-analysis of historical sources, analyzing details, comparing the facts and exposing flashy inconsistency, in particular, in archival reports, interrogation protocols, and famous works.

Keywords: *karmalyukiana, the novel-essay, adventure novel, poetry, literary text, image, tradition, modern literature, folklore, historiography.*